

VOLUME II | ISSUE 1 | JANUARY

2024

Journal of Pedagogical and Psychological Studies

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ISSN: 2181-4066

Available online at www.imfaktor.com

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 1-СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР-1

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE-1

ТОШКЕНТ - 2024

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

№ 1 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4066-2024-1>

Бош муҳаррир:

Нишонова З.

– психология фанлари доктори, профессор

Масъул муҳаррир:

Давлатов Ойбек.

– педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

Таҳририят аъзолари:

1. Юсупова Хабиба Ирискуловна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
2. Олимов Лазиз Ярашович – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
3. Элов Зиёдулло Сатторович – психология фанлари доктори, доцент
4. Ганжиев Феруз Фурқатович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
5. Мусаева Мухаббат Эшбаевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
6. Умаров Баҳром Норбоевич – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
7. Орипова Раънохон Иброхимовна – педагогика фанлари номзоди, доцент
8. Ўринова Феруза Ўлжаевна – педагогика фанлари номзоди, доцент
9. Ниёзова Лутфия Худайбергановна – дефектолог - эксперт
10. Салиева Дилором Абдуллаевна – психология фанлари номзоди
11. Останов Шухрат Шарифович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
12. Рустамов Шавкат Шухратович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
13. Халлокова Максудахон Эргашевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
14. Исмаилова Раъно Нураевна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
15. Саримова Дилдора Соаталиевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
16. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
17. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
18. Худайберганов Шухрат Шавкат ўғли – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
19. Исматова Дилафруз Тўймуратовна – психология ф.б.ф.д. (PhD)
20. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
21. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д., (PhD)
22. Ўринова Озодахон Ўлжаевна – педагогика ф.б.ф.д., (PhD)
23. Рўзиёв Умар Музафарович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
24. Останов Жасур Шопиржонович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
25. Лола Камоловна Илиева (Бахриддинова) – педагогика фанлари номзоди, доцент
26. Муродова Дурдонахон Райимжон қизи – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

“Педагогик ва психологик тадқиқотлар” журнали 6 та халқаро маълумотлар базаларида индексланган бўлиб, жорий йил учун UIF 2023 = 8.2 “импакт-фактор” кўрсаткичига эга. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг 2023 йил 24 июлдаги 01-02/1199-сонли хатига мувофиқ ушбу журналда чоп этилган мақолалар хорижий мақолалар сифатида тан олинади.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳар, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор
24-мавзеси, 2/27-уй. Почта индекси 100152. Веб-сайт: www.imfaktor.uz/com

Телефон номер: +99894-410 11 55, **E-mail:** tahririyat@imfaktor.uz

© “ИМФАКТОР Pages” илмий нашриёти, 2024 йил.

© Мўаллифлар жамоаси, 2024 йил.

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

ELOV Ziyodullo Sattorovich

Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrasida dotsenti

Psixologiya fanlari doktori (DSc)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10500399>

SUD-PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI TARIXI

VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

(ilmiy manbalar tahlili asosida)

ANNOTATSIYA

Maqolada, bugungi globallashuv sharoitida kishilar orasida sud psixologik ekspertizasiga talabning ortib borayotganligi, ushbu jarayonda fuqarolarga yuridik yordam ko'rsatish bilan birga balki psixologik yordam ko'rsatish zaruriyatining tobora ortib borishi, ushbu holatning tarixi qanday munosabatlarda shakllanganligi va kelajagi haqida fikr yuritilgan bo'lib, soha yaqin kelajakda insoniyat oldida turgan ba'zi muammolarni tadqiq qilishga qaratilganligi atroflicha ochib berilgan.

Kalit so'zlar: sud, tergov, psixologiya, jinoyat, kriminal, guvoh, jabrlanuvchi, oshkoralik, kodeks, layoqat, ekspertiza, jinoyatchi shaxsi

ИСТОРИЯ И ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ СУДЕБНО-

ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОПЫТА

(на основе анализа научных источников)

АННОТАЦИЯ

В условиях современной глобализации растет спрос на судебно-психологическую экспертизу среди людей, необходимость оказания юридической помощи гражданам в этом процессе, а также возрастающая потребность в психологической помощи, история этой ситуации и ее будущее, подробно раскрывается, что данная область направлена на исследование некоторых проблем, стоящих перед человечеством в ближайшем будущем.

Ключевые слова: суд, следствие, психология, преступление, преступник, свидетель, потерпевший, публичность, кодекс, дееспособность, экспертиза, личность преступника.

HISTORY AND STAGES OF DEVELOPMENT OF FORENSIC PSYCHOLOGICAL EXPERIENCE (based on the analysis of scientific sources)

ANNOTATION

In today's globalization, there is an increasing demand for forensic psychological expertise among people, the need to provide legal assistance to citizens in this process, as well as the increasing need for psychological assistance, the history of this situation and its future. In it, it is revealed in detail that the field is aimed at researching some of the problems facing humanity in the near future.

Key words: court, investigation, psychology, crime, criminal, witness, victim, publicity, code, capacity, expertise, criminal personality

Sud-psixologik ekspertiza bugungi kunda yuridik faoliyat amaliyotiga chuqur kirib bormoqda. Sud-psixologik ekspertizaning mohiyatini to'laroq anglash va amaliyotga keng tadbiiq etish uchun esa uning shakllanish yo'lini, tarixini bilish talab etiladi.

Huquqbuzarlik jarayonidagi ishtirokchilarning (*ayblanuvchi, jabrlanuvchi va guvohlik beruvchi*) psixik xususiyatlarini tadqiq qilish va o'rganishga qiziqish qadim-qadimdan mavjud bo'lgan.

Kishilik jamiyatining taraqqiy etib borishi, bir ijtimoiy tuzumning ikkinchi bir ijtimoiy tuzumga o'rnini bo'shatib berishi jamiyatda bir qator yangiliklarni, o'zgarishlarni keltirib chiqargan. Shu tariqa jamiyat rivoji barcha sohalar singari psixologiya ilmining ham rivojlanishiga turtki bo'ldi. Natijada huquqshunoslik amaliyotida psixologik sinovlarning ahamiyati yanada ortib, uni o'tkazish usullari takomillashib bordi. Bu o'z navbatida, tergov va sudlov jarayonlarining oshkoralik asosida, odilona olib borilishini ta'minladi. Biroq, tergov va sudlov jarayonlarining oshkora va odilona olib borilishi ko'p hollarda faqat sudya yoki tergovning tajribasiga, ilmiga, malakasiga va vijdoniga bog'liqligicha qolaveradi. Bunday holat tabiiy ravishda sudlov va tergov jarayoniga boshqa sohalarning ham aralashishi zaruriyatini keltirib chiqardi. Dastlab sudlov jarayonida psixologlar voyaga etmaganlarning psixik rivojlanishi xususiyatlarini, xotira, tafakkur jarayonlarini tadqiq qilish bilan shug'ullana boshladilar.

Huquqshunoslik amaliyoti tarixidan ma'lum bo'lishicha, ilk marta 1810-yilda Napoleon "Jinoyat kodeksi"ga shaxning o'z xatti-harakatlarini boshqara olish yoki boshqara olmaslik layoqatini aniqlash tushunchasini kiritdi [1, 3].

XIX-asrning ikkinchi yarmiga kelib, bir qator mamlakatlarning jinoyat protsessual kodekslariga ayblanuvchining o'z xatti-xarakatlariga javob bera olish yoki javob bera olmasligini aniqlashga doir tibbiy tushunchalar ham kiritila boshlandi.

Rossiyada 1864-yilda jinoyat ishlari bo'yicha sudlov nizomiga psixiatrik ekspertiza o'tkazish zarurligi to'g'risidagi kodeks qo'shilgan edi. Ushbu psixiatrik ekspertiza tarkibida psixologik ekspertiza o'tkazish ham ko'zda tutilgan. Shu vaqtdan e'tiboran Rossiyada psixologik ekspertiza o'tkazila boshlandi.

XX-asrning o'rtalariga kelib, eksperimental psixologiya sohasi bo'yicha erishilgan yutuqlardan sud amaliyotida ham foydalanila boshlandi. Ushbu yo'nalish bo'yicha laboratoriyalar tashkil etilib, ularda jinoyatchi shaxs xulqi o'zgarishlari, fiziologik affekt holati va shu kabilar o'rganila boshlandi [1, 3].

1922-yilda Rossiya Federatsiyasida birinchi marta jinoyat protsessual kodeksi qabul qilindi. XX-asrning boshlarida sobiq Ittifoqning bir qator shaharlarida jinoyatchi shaxsini o'rganish bo'yicha markazlar ochilib, ularda sud psixologik ishlar olib borila boshladi.

O'tgan asrning 70-yillaridan boshlab, psixologik ekspertiza xizmati yana rivojlana boshladi. Psixologik ekspertiza sohasining rivojlanib borishi natijasida asta-sekin uning vazifasi, tergov va sud jarayoniga aralashuv chegarasi aniqlashib bordi. Bugunga kelib psixologik ekspertizaning vazifasi, o'rganuvchi sohasi xususidagi anglashilmovchilik, tushunmovchiliklar barham topdi.

Sud-psixologik ekspertiza mustaqil ekspert tadqiqotining shakli sifatida murakkab yoʻlni bosib oʻtgan: amaliy psixologiya maʼlumotlarini yuridik bogʻliq ehtiyojlarga moslashtirish urinishlaridan boshlab, sud-psixologik ekspertizaning oʻz nazariyasini yaratishgacha. Bu jarayon umumiy va amaliy psixologiya rivojlanishi bilan chambarchas bogʻliq va shu kun qadar davom etmoqda [3, 6].

Sud-psixologik ekspertizaning, alohida ajralgan fan sifatidagi, paydo boʻlish jarayonida quyidagi bosqichlarni ajratish mumkin:

XIX-asrning birinchi yarimida shveysariyalik yozuvchi I.Lafaterning fiziognomika risolasi mashhur boʻlib ketdi. Unda muallif “Tashqi koʻrinishga qarab ichki holatini” aniqlashga intilishini aks etgan (insonning psixik holatini va psixik tipini yuz tuzilishining anatomik xususiyatlariga qarab).

Oʻsha paytda avstriyalik vrach va anatom F.Gal frenologiyaga asos solgan. U inson miyasining oʻziga xos xaritasini ishlab chiqqan, bu xaritada insonning har bir qobiliyati uchun maʼlum bir qism javob bergan. F.Gal fikricha, bosh miyaning alohida qismlarining rivojlanishi bosh suyagining shakliga taʼsir qilsa, bosh suyagining ustgi qismining oʻrganilishi shaxs xususiyatlarini tashxis qilishga imkon beradi.

Yurisprudensiya va psixologiyani bogʻlab turgan, boshqa qismlarni topishga qaratilgan boshqa urinishlar ham boʻlgan. Ushbu urinishlarning oʻziga xos natijasi, italiyalik psixiatr va kriminalist Ch.Lombrozo (1835-1909) tomonidan yaratilgan, mashhur boʻlgan “jinoyatchi inson” nazariyasi. Garchi bunga oʻxshash taʼlimotlarning ilmiyligi ispotlanmagan boʻlsa ham, bularning hammasi psixologiya rivojlanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatgan.

XIX-asrning ikkinchi yarimida psixologiya bilimning ilmiy soxasiga aylanib qoladi, bunga falsafa va fiziologiya sohalaridagi mutanosib yoʻnalishlar koʻmaklashadi. Nemis olimi G.Gelmgols asarlari sezgi organlari zamonaviy fiziologiyasining asosini tashkil etadi. Muallif oʻz asarida ilk bor bilish jarayonining sensor (his-tuygʻu) va intellektual komponentlari oʻrtasidagi uzoqlashishni kesib oʻtishga harakat qilgan. Uning psixofiziologiyasining gʻoyalari bir qator xususan psixofiziologik kategoriyalarni ishlab chiqishga, psixologiyani fan sifatida shakllanishiga koʻmaklashgan [2, 3].

Ushbu bosqichda sud-psixologik ekspertiza psixiatrik tadqiqotning bir qismi sifatida, sud-psixiatrik ekspertizaning muhim qurollari sifatida, (bu esa psixologiya va psixiatriya fanining qisman oʻxshashligi, va psixologiya fani rivojlanishining ushbu bosqichida etarli darajada mustaqil emasligini inobatga olgan holda), yoki maxsus pedagogik tadqiqot sifatida oʻrganilgan.

Psixologiya, bilimning mustaqil sohasiga aylanayotgan bir paytda, amaliy fan sifatida rivojlanib kelgan. Oʻsha davrda sud psixologiyasi haqida ilk bor fikr yuritganlar. Sud psixologiyasining shakllanishiga D.Drilning “Psixofizik tiplar jinoyatchilik va uning turlari bilan solishtirganda (xususan jinoyatchilik psixologiyasi)”, “Jinoyatchilik va jinoyatchilar” (jinoiy psixologik etyudlar) asarlari ulkan hissa qoʻshgan.

XIX asrning oxiri XX asrning boshiga kelib psixologiya ilm-fanda mustaqil sohaga ajralib qoladi. Bir tomondan bunga psixologiyaga – tajriba kiritilgani bilan erishiladi, ikkinchi tomondan ushbu hol tadrijiy psixologiya rivojlanishiga turtki boʻlib xizmat qildi. Bu esa oʻz navbatida yuridik amaliyotda (shu bilan birga sud amaliyotida ham) psixologik tadqiqotlarning yutuqlarini qoʻllash yoʻlida kuchli yangi turtki vazifasini bajardi. Aynan shu paytda gʻarbiy evropa davlatlaridagi olimlar K.Marbe, V.Shtern, J.Varendonk, A.Bine tomonidan sud-psixologiya ekspertizasi yoʻnalishida ilk tajribalar oʻtkazilgan.

XIX asrning oxiri - XX asrning boshida sud-psixologik ekspertizaning xulosalari isbot-dalillarning mustaqil manbai sifatida qoʻllaniladi. Uning nazariy asoslari yirik olimlar tomonidan ishlab chiqilgan: Germaniyada - V.Shtern, G.Gross, Italiyada - E.Ferri va R.Garrofalo, Rossiyada – L.E.Vladimirov, A.U.Freze, V.M.Bexterev va boshqalar edi. Bu paytda sud-psixologik ekspertizaning muammolariga bagʻishlangan bir qator asarlar paydo boʻladi. Bular - K.Marbening “Psixolog jinoiy va fuqarolik ishlarda ekspert sifatida”, R.Kuve “Psixotexnika temir yoʻllar xizmatida”, V.Shtern “Jinsiy jinoyat ishlari yuzasidan yosh guvohlar koʻrsatmalari” va “Aqliy qobiliyatlarni sinashning psixologik usullari”, G.Gross “Kriminal psixologiyasi” asarlari chop etildi.

1885-yilda Rossiyada empirik psixologiya o'z maqomiga ega bo'ladi. 1902-yilda V.Bexterev tomonidan sud-psixologik amaliy tadqiqotlarga bag'ishlangan birinchi asar yaratildi. 1907-yilda Rossiyada V.Bexterev va D.Dril Psixonevrologik institutga asos soladilar. U erda ilk bor sud-psixologik ekspertiza fanidan ma'ruzalar o'qilgan. Rossiyalik tadqiqotchilar sud-psixologik ekspertizaning chet el tajribasini katta qiziqish bilan o'rganadilar. Sud-psixologik ekspertizaning eng chuqur taxlil qilish bo'yicha ilk tajribalar A.E.Brusilovskiy "Sud-psixologik ekspertiza. Fan sifatida, uslubiyoti va chegaralari" asarida qilingan, ushbu asar 1929-yilda Xarkov shahrida nashr etilgan.

Bu davrda Rossiyada amaliy psixologiyaga va xususan psixologik ekspertizaga katta qiziqish kuzatiladi. Gumon qilingan, ayblanuvchi va guvoh shaxslar psixikasining o'rganib chiqishga va tahlil qilishga alohida e'tibor qaratilgan. Olimlar shunday metodika ishlab chiqishga harakat qilganlarki, ular ekspert tadqiqoti natijasida paydo bo'lgan psixologik ma'lumotni yuridik ahamiyatga ega tushunchalar bilan solishtirishga imkoniyat yaratsin (masalan, ma'lum psixologik holat yoki psixologik jarayonlar sifati, ayblanuvchi yoki gumon qilingan shaxsning aqli raso ekanligi yoki emasligi bilan solishtirganda). Bu holatda olimlar tomonidan haqiqatdan ham bir qator qiziqarli psixologik xodisalar aniqlangan edi. Agar sud-psixologik ekspertizaning eng keng tarqatilgan turi haqida fikr yuritilsa, bu ko'rsatmalarni haqiqiylikni tekshirishdir (alohida e'tibor guvohlar ko'rsatmalariga qaratilgan, shu bilan birga jinoiy jarayonning voyaga etmagan qatnashchilarining ko'rsatmalariga ham). Bir vaqtdayoq sud psixologiyasi muammolarini tadqiq etish ham rivojlanib ketdi (jarayondagi turli ishtirokchilarining psixologiya xususiyatlari, xususan sud jarayonidagi psixologik vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari). Rossiyada XX asrning boshida bu ish bilan L.E.Vladimirov, L.D.Kiselyov, O.B.Goldovskiy, V.K.Sluchevskiy, A.P.Boktunov va boshqalar shug'ullanganlar.

Sud-psixologik ekspertiza bo'yicha ilmiy amaliy asarlar paydo bo'ldi: M.M.Grodzinskiy "Guvohlar ko'rsatmalaridagi bir xil xatolar", Ya.A.Kantarovich "Guvohlik ko'rsatmalarining psixologiyasi", A.R.Luriya "Jinoyat izlarini aniqlashda psixologiya", G.I.Volkova "Jinoiy huquq va refleksologiya", V.A.Vnukova va A.E. Brusilovskiy "Voyaga etmagan va yoshi kichik guvohlik ko'rsatmalarining psixologiyasi va psixopatalogiyasi" va b. Bu asarlarda shaxs va ayblanuvchi psixologiyasi, guvohlik ko'rsatmalari bo'yicha sud-psixologik ekspertizani o'tkazish texnikasi va uslubini asoslab bergan [3, 10].

Guvohlik ko'rsatmalarining psixologik tadqiqotlari alohida amaliy qiziqishga ega (bu turdagi dalillar Rossiyada 1864 yilda o'tkazilgan sud islohotlaridan keyin rivojlanib ketdi). Ushbu institut bilan sud-psixologik ekspertizaning rivojlanish istiqbollarini ham bog'lagan edilar.

1925-yilda Rossiyada butun jahonda birinchi bo'lib Jinoyatchilik va jinoyatchini o'rganish bo'yicha Davlat institutiga asos solingan edi. Ushbu institut tomonidan birinchi 5 yil faoliyati davomida yuridik psixologiya va psixologik ekspertiza bo'yicha ko'pgina ilmiy ishlar nashr etilgan. Jinoyatchilikni va jinoyatchi shaxsini o'rganish bo'yicha Moskva, Sankt-Petrburg, Saratov, Kiev, Xarkov, Minsk, Baku va boshqa shaharlarda maxsus kabinetlar tashkil etilgan edi.

O'sha paytda guvohlik ko'rsatmalarni tadqiq etish sohasida psixologik ekspertiza o'tkazish va boshqa muammolar bo'yicha tadqiqot ishlari olib borilgan. Psixolog A.R.Luriya tomonidan 1927-yilda Moskva guberniya prokuraturasi qoshida tashkil qilingan amaliy psixologiya laboratoriyasida jadal tadqiqot ishlari olib borilgan. U erda psixologik ekspertiza imkoniyatlarini kengaytirish va jinoyatlarni ochish uchun amaliy psixologiya usullarini qo'llash imkoniyatlari o'rganib chiqilgan [4, 5].

Ba'zi bir tadqiqotchilar sud-psixologik ekspertizaning maqsadi ehtiyotsizlik, qasddan yoki baxtsiz hodisani, shu bilan birga ijtimoiy xavfli shaxs xarakterlarining sabablarini va ijtimoiy-psixologik tarkibini aniqlashda deb bilganlar. Bu erda psixologik tadqiqot bilan shaxs xususiyatlari va ish holatini aniqlash bo'yicha yurist faoliyatini almashishi shubhasiz.

1928-29-yillarda jinoyatchilik sabablari va jinoyatchi shaxsini tadqiq etishda amaliyot xatolarining keng muhokamasi o'tkazildi. Ushbu xatolarning keskin tanqidi ularni bartaraf etishga olib keldi, bir vaqtdayoq yuridik psixologiyaning ba'zi bir mavzulari bo'yicha tadqiqotlar to'xtatildi.

Sud-psixologik ekspertizaning keyinchalik muvaffaqiyatli rivojlanishining imkoniyati bo'lmay qoldi. XX-asrning 20-yillarning oxiridan boshlab ko'pgina sud-psixologik ekspertiza laboratoriyalar va byurolarining faoliyati ham to'xtatildi, ko'pgina taniqli yuristlar ekspertizani "Non grata" personasi deb e'lon qildilar. Ular ekspertizani sud amaliyotida qo'llanilishini noilmiy, sub'ektiv yondashuv deb hisoblagan edilar (bunday fikrlar R.D.Raxunov, M.S.Strogovich, P.F.Pashkevich asarlarida kuzatiladi).

Sud-psixologik ekspertiza rivojlanishining keyingi bosqichi XX-asrning 60-yillariga to'g'ri keladi. 1965-1966-yillarda Moskva, Leningrad, Minsk va boshqa bir qator shaharlarning yuridik oliygohlarida yuridik va sud psixologiyasi bo'yicha maxsus kurslar o'qitilishi boshlandi. Psixologik ekspertiza o'sha payt o'zining qayta tug'ilishini kechayotgan edi. Bu jarayon sifat jihatidan boshqa darajada, umumiy psixologiya rivojlanishi, to'plangan nazariy va amaliy tajriba bilan boyitilgan holda kechayotgan edi. Yuristlar ichida birinchi bo'lib, 1959-yilda G.M.Minkovskiy voyaga etmaganlar jinoyatlari xavfidagi ishlar bilan bog'lagan holda, sud-psixologik ekspertizani qo'llash zaruriyatini tan oldi. Ushbu ekspertiza turini egallash jinoiy jarayonda o'sib bormoqda; ekspert-psixolog xulosasi to'la huquqli dalil vositasiga aylanmoqda. Sud-psixologik ekspertiza nazariyasining asoslari shakllantirildi, uning tushunchalari tuzilmasi yaratildi, aniq psixologik uslubiyotlar, ekspertizaning xususiy predmetlarining ishlab chiqilishiga alohida e'tibor qaratildi.

Sud-psixologik ekspertiza rasmiy e'tirofga ega bo'ldi. 1968-yilda Sobiq sovet ittifoqining Oliy Sudi sud jarayoniga psixologiya sohasidagi mutaxassislarini ekspert sifatida voyaga etmaganlarning aqliy qoloqligini aniqlash, o'z harakatlarini boshqara olmaslik va ularning ahamiyatini anglamaslik qobiliyatlarini aniqlash uchun ishtirok etishi maqsadga muvofiqligini tasdiqlab berdi.

ИҚТИБОСЛАР. СНОСКИ. REFERENCES.

1. Elov Z.S. AFFEKT HOLATI VA UNING SUD-PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI. Таълим ва инновацион тадқиқотлар (2022 йил № 9) 306-311
2. Elov Z.S. [HUQUQ-TARTIBOT ORGANLARI PSIXOLOGINING KASBIY KOMPITENSIYASI TUZILISHINI BAHOLASNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.](#) Таълим ва инновацион тадқиқотлар 1 (12/2), 241-245
3. Elov Z.S. “Yuridik psixologiya” Darslik. B-2023. “Kamolot nashriyoti”. 1-239
4. Элов З.С. Девиант хулқ-атворли ўсмирлар орасида суицидал ахлоқ тушунчаси ва илмий таҳлиллар. //Педагогик психологик тадқиқотлар (Илмий амалий журнал). Январь 2023 №1. 170-178
5. Элов З.С. Девиант хулқ-атворли ўсмирлар томонидан содир этилаётган ноқонуний хатти-ҳаракатларнинг психологик сабаблари// Та'lim va innovatsion tadqiqotlar xalqaro ilmiy metodik jurnal. –Buxoro: 2023. – №/2, – В. 292-296.
6. Elov Z.S. [Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya.](#) О'quv-metodik qo'llanma. 2021. 1-164
7. Narziyeva, S. (2023). PSYCHOLOGICAL VIEWS ON THE CHOICE OF PROFESSION. Modern Science and Research, 2(10), 333-336.
8. Narziyeva Shaxnoza Rustamjon qizi. (2023). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE MANIFESTATION OF ADOLESCENT EMPATHY. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 132–134.
9. Kozimova, N. A. (2023). Bugungi ta'lim tizimida zamonaviy o'quvchi shaxsining ijtimoiy va psixologik jihatlari. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 44-46.
10. Kozimova, N. (2023). Use of hadiths as therapy in studying the problems of raising children of parents applying for psychological consultation. Modern Science and Research, 2(9), 61-63.
11. Kozimova, N. A. (2023). Bugungi ta'lim tizimida o'quvchi–yoshlarni zamonaviy kasblarga yo'naltirish va kasb–hunar tanlashning ijtimoiy va psixologik jihatlari. PEDAGOG, 6(5), 739-741.
12. Kozimova, N. A., & Ulug'ova, S. M. (2023). Zamonaviy psixologik konsultatsiya, uning turlari va unga murojaat qilish sabablari. Scientific Impulse, 1(6), 1679-1682.

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 1-СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР-1

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE-1

«Педагогик ва психологик тадқиқотлар» электрон журнали 2022 йил 22 декабрь куни № 054834-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz